

CULTURA

AVUI

DIJOUS, 22 DE GENER DEL 2004

Publicacions de la resistència cultural

JORDI MARLET

jmarlet@msn.com

L'EXPERIMENTACIÓ
ARTÍSTICA,
LES IDEES MÉS
AGOSARADES I LES
NOVES TENDÈNCIES
ES MANIFESTEN
EN PUBLICACIONS
INDEPENDENTS
I MINORITÀRIES
COM ARA 'EL
NAUFRAGUITO',
'MALALLETRA',
'GARABATTAGE',
'BLACK
TIPOGRÁFICO',
'AL BUIT',
'ESQUERP', 'RECTO'
I 'EL TACTE QUE TÉ'

'PROHIBIT FUMAR' ÉS UN ADHESIU DEL POETA MELCION MATEU ENVASAT 'AL BUIT'

MELCION MATEU

SUMARI

La contracultura a Catalunya

IV

Genís Cano ha coordinat el recull *Poètica de la contracultura* (Publicacions de la Universitat de Barcelona), amb poemes de Pau Maragall, Pere Marcilla i Albert Subirats. També us oferim dues entrevistes, a Lluís Gràcia i Joan Vinuesa, respectivament.

Les 'Obres completes' de Francesc de B. Moll

IX

L'Editorial Moll ha publicat en dos volums les *Obres completes* del filòleg, lexicògraf i romanista mallorquí Francesc de Borja Moll, autor, juntament amb Mossèn Alcover, del *Diccionari català-valencià-balear*. El 2003 es va celebrar l'Any Moll.

Els surrealistes a Sabadell

XVIII

El món dels somnis. Els pintors surrealistes i Salvador Dalí és el títol de l'exposició que podem veure fins al 29 de febrer a la Fundació Caixa Sabadell. La mostra aplega 85 obres, de 42 artistes nacionals i internacionals, entre les quals n'hi ha 21 de Salvador Dalí.

RECORREGUT PER LES REVISTES INDEPENDENTS I MINORITÀRIES

Les publicacions que van en contra del dirigisme cultural, és a dir, on el contingut és personal, experimental i interdisciplinari, no acostumen a tenir diners per ser creades, difoses i distribuïdes. Però és a través seu que l'autor guanya experiència, i que s'expressen idees avantguardistes, alternatives i marginals que tard o d'hora la indústria cultural assimila. Crua injustícia.

A Catalunya tenim una tradició de publicacions contraculturals que arrenca el segle XIX amb capçaleres com ara *Ariel* i 391 i viu el millor moment en els anys 70 i 80 del segle XX, quan n'apareixen a manta, entre les quals, per citar dos noms selectes més, *Èczema* i *Neó de Suro*.

A continuació us n'ofereim vuit de paradigmàtiques que actualment han pres el testimoni, que ofereixen una bona qualitat gràfica i de contingut (en català i castellà), amb la voluntat de sortir amb una certa regularitat. I costen el preu d'un cafè amb llet i un croissant o són gratuïtes. Són *El Naufraguito*, *Malal·letra*, *Garabattage*, *Black Tipogràfic*, *Al buit*, *Esquerp*, *Recto* i *El Tacte que Té*.

El caràcter submergit –expressió de la gent de KRTU de la Generalitat, que ha investigat repetidament les diverses manifestacions de la contracultura– d'aquestes publicacions en fa difícil trobar-hi gaires més coincidències. Les fan tant antics resistents culturals –de vegades venent la fatiga– com carn fresca. En general compten per superar la fase eufòrica inicial, després de la qual la majoria d'aquest tipus de publicacions desapareixen, amb la complicitat dels col·laboradors, que no cobren, esclar. Els diners d'un número serveixen per fer l'altre, la inventiva i les hores comptades sense rellotge substitueixen les ajudes econòmiques externes i les noves tecnologies faciliten i abarateixen la feina. En un món individualitzat com l'actual, l'autor tot sovint és un, tot i que també les colles d'amics continuen promovent actes de resistència contra la cultura oficial i comercial.

Fes-t'ho tu, si no vols naufragar. “Fes-t'ho tot tu si és possible perquè sinó en el primer número tindràs molts col·laboradors però aviat entraràs en crisi”. Aquesta és la primera idea clau de Ceferino Galán, creador d'*El Naufraguito*, que és el paradigma del que és un *fanzine*: molt treball manual i interpretació personal de les coses, cosa que vol dir que conté idees, enganxines, objectes com ara puntes de llapis, desplegable i fins i tot un suplement al final, *El Mininaufraguito*, i ens porta a la segona idea clau de Galán, que és que “una petita publicació artesanal ha de tenir alguna cosa que la diferenciï de les publicacions comercials”.

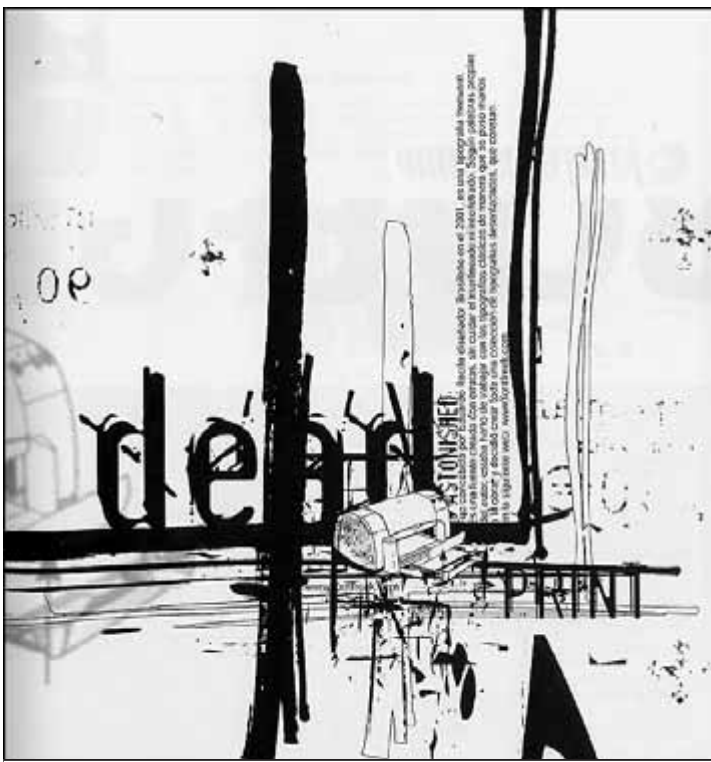
Galán sap de què parla. Va treure *El Naufraguito* per primera vegada el 1989, per pre-

sentar alguna cosa seva al Grup TACA d'artistes plàstics del barri de Sant Andreu de Barcelona, que editava el butlletí *El Naufrag*. Empleat prejubilat de banca des de fa poc, amb estudis de ceràmica i tipografia, té com a col·laboradors regulars les seves filles, Susana i Cèlia, periodista i cineasta, respectivament, i Nacho Casanovas, un il·lustrador valencià creador del *fanzine* *Como vacas mirando al tren*. Però la majoria de textos són seus. Tret de les aportacions tridimensionals, entra tot el material dins l'ordinador, i quan ha fet un per un els exemplars els porta a les llibreries. La primera vegada n'edita 100, i després en va fent de 20 en 20.

Galán ha tret cada any quatre o cinc números d'*El Naufraguito*, monotemàtics a partir del número 5, quan va parlar dels pilars: la tradició, la religió, la família. Ara enllesteix *Devuélveme el rosario de mi madre*, que anirà de boleros. El *fanzine* té unes 16 pàgines de la mida d'un foli A6 i es ven per 1,80 euros. Galán ni hi perd ni hi guanya, i una altra idea clau seva és que un *fanzine* no ha de costar diners a qui el fa. “Pots tenir-ne la pretensió, però dubto que es pugui guanyar un duro”. En el darrer Saló del Còmic de Barcelona li van donar el premi al millor *fanzine*, però el que li interessa és el món de l'autoedició. Quan quedem, m'ensenya un relat que li van llançar al cap (va caure?) mentre feia el servei militar a Mallorca, del qual n'ha publicat al número 50 d'*El Naufraguito* la primera i última pàgina. És la història d'un home que mata el seu pare, va a la presó, s'ajunta amb una dona i “al final sobreviu”. És el primer naufrag que Galán va conèixer.

A poc a poc i malal·letra. *Malal·letra* acull els punts de vista de Laia Calvet (Vilanova i la Geltrú, 1976), a qui també li agrada enganxar-hi i encartar-hi objectes diversos. Al costat de les seves propostes agosarades, hi ha les d'aquells a qui ha convidat a dir-hi la seva sobre el tema de cada número, són entre cinc i una quinzena, cada vegada.

Malal·letra va néixer a començament d'aquest any. Calvet –dissenyadora gràfica, tot i que ara no exerceix– ja havia creat el 1994 el *fanzine* *El Sellu*, on durant 30 números va entrevistar els cantants de grups com ara Els Pets, Lax'n'Busto i Elèctrica Dharma. El 1999 va publicar el llibre de poemes *...sota les cendres* (Solsona Comunicació), del qual va fer una versió en fotocòpies per als amics. De vegades recita poesia en sessions on posa a la venda una *capsa sorpresa* amb els seus

A 'BLACK TIPOGRÁFICO' FAN EXPERIMENTS AMB L'ALFABET

poemes i objectes relacionats.

Els quatre números que han sortit fins ara de *Malal·letra* han estat dedicats a la sang, la comunicació/incomunicació, el foc i, el novembre passat, la por. Entre els articles publicats, Calvet destaca les lletres inèdites de cançons de Kitsch, enviades pel mateix cantant i lletrista Lluís Costabella, i la

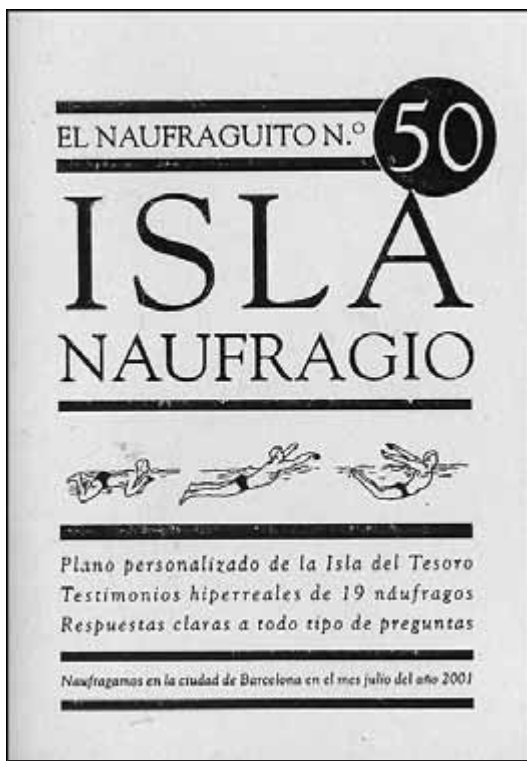
artesa que vull que desprengui, l'aire de peça única... Quan algú em fa aquest comentari em sento molt feliç del que estic fent”, explica Calvet.

De la fotocòpia al fotoliti. Els títols nous es venen més, expliquen mig en broma mig seriosament els creadors de *Garabattage*, i per això l'espai per a la capçalera en aquesta publicació d'il·lustració el pren una paraula que fa referència al contingut del número, el primer dels quals va sortir la primavera del 2001. Laia Feliu en va tenir la idea i la comparteixen Luci Gutiérrez, Laura Ginés, Riki, Pere Ginard, Marc Torrent, Josep Rodés i Pau Maríquez, entre d'altres.

Els col·laboradors de *Garabattage*, que comencen a enfrontar-se a les primeres feines en el món de la il·lustració, hi deixen la seva adreça de contacte; així que la revista també pot servir com a catàleg. A partir del número 5, que anava sobre el sexe, serà editada per una petita editorial especialitzada en il·lustració i còmic dur, D2ble

D2sis, d'un dels propietaris de la botiga de còmic barcelonina Freaks, Francisco Lozano, que personalment arrisca els seus diners per potenciar els dibuixants de còmic i il·lustradors. Serà un número de 48 pàgines, que costarà 3 euros, una mica més que fins ara, que valia segons el que costés fer-lo (aconseguien una mica de publicitat), i una mica més gran de l'habitual format A6.

La revista no ha deixat de créixer: més color, més pàgines i un tiratge que en el proper número arribarà al miler d'exemplars, després de començar amb un centenar fets amb fotocòpies. Els seus autors també preveuen treure-la en comptes de, si fa no fa, cada

PORTADA D'EL NAUFRAGUITO, QUE TÉ CATORZE ANYS

cessió en primícia d'una cançó inèdita de Relk (amb els tres primers *Malal·letra* hi anava inclòs un CD de música: de Casual, Relk i Roger Mas, respectivament, i el darrer inclou un CD amb un micrometratge de cinema amb elements 3D).

També destaca la col·laboració en el primer número del citat Ceferino Galán, que va ser per a ella “una mena de benedició”, i la influència de Brosa i les caixes d'art de finals dels 90, *Cave Canis*.

Malal·letra té 40 pàgines, format A6 i un preu de 3 euros. El tiratge és de 100 exemplars, que Calvet munta a mà un per un. “Potser hi haurà gent que el trobarà poc professional, no hi estic d'acord, té just l'aire

mig any com fins ara, cada tres mesos, “perquè cada cop saps més com funciona”.

Tipomaníacs. La fascinació per les formes dels caràcters tipogràfics de Jordi Villafranca (Barcelona, 1974) es materialitza a *Black Tipogràfic*. “Representar un concepte tipogràficament sempre ha estat un repte. Si a això li afegim la meua poca destresa per generar tipografies amb el programari adequat, el resultat és *Black Tipogràfic*”, explica aquest dissenyador gràfic, que va treure la seva revista fa un any i mig, quan es va adonar que a Barcelona no n'hi havia cap de dedicada a l'experimentació tipogràfica. I això que, segons ell, a Barcelona la gent devora qualsevol tipus de revista relacionada amb les últimes tendències.

Villafranca, que està obert a les aportacions de caràcter tipogràfic, fa el seu projecte quan li ho permet la feina en un estudi de disseny gràfic: des de la maquetació fins a la venda d'espai publicitari. Fins ara n'ha tret quatre números (quatre lletres), amb una periodicitat de dos o tres a l'any. Els tres primers eren un *fanzine* de distribució gratuïta –“l'esquer perquè els punts de venda s'interessessin per la revista”– de vuit pàgines impreses digitalment. A partir del quart va canviar la filosofia del producte i va augmentar les pàgines fins a 32 i el tiratge inicial de 100 exemplars a 400, amb una millora de qualitat d'impressió, que segueix sent a una tinta. Això, evidentment, va repercutir en el cost de producció i Villafranca va haver de posar un preu de 3 euros a la seva revista, que fa un pam per un pam.

En el quart número Villafranca va introduir també l'entrevista. Va començar amb el tipògraf argentí Ramiro Espinoza i, com a anècdota, va significar l'èxit de *Black Tipogràfic* a l'Argentina. El número E, que està pendent de sortir, inclourà un parell d'entrevistes a dissenyadors que també treballen en projectes de baix pressupost. Hi haurà una ressenya molt rica de Raúl Mario Rosarivo, un tipògraf humanista del segle passat.

La festa de la cultura. No totes les publicacions contraculturals tenen format de revista. És el cas d'*Al buit*, que és un envàs de plàstic, aplanat i tancat hermèticament, que conté diverses creacions plàstiques i literàries tant dels promotors com d'autors que els són còmplices. La revista va ser presentada la primavera del 2002 i tindrà deu números.

La seva mort és anunciada des del començament perquè, segons explica Gerard Altaió (Santa Perpètua, 1978), que n'és l'element vertebrador, “la voluntat és intentar recollir l'esperit de l'època, i això vol dir un principi i un final en l'espai d'exploració”.

Els creadors d'*Al buit* –que varien amb el temps però entre els quals cal citar a més

RECORREGUT PER LES REVISTES INDEPENDENTS I MINORITÀRIES

► ► ►

d'Altaïó, Martí Sales, Juan Esbert, Elisabetta Bauce, Francesc Bombí-Vilaseca, Nico Roig i Helena Duran, tots en els primers vint- se senten hereus de la tradició de les avantguardes i revistes *seten-teres* com *Èczema*, i veuen l'art com "una conspiració col·lectiva per generar una crítica social". Per això demanen una posició activa del receptor, que ha de recollir la revista en llocs com el metro, un passatge soterrani o un local amb significat, i seguir fent un cert esforç quan la té a les mans. Per posar un exemple, la *Poètica*, de Martina Escoda, estava escrita en tinta invisible. Un altre? El número 5 només contenia una llista de les accions organitzades amb motiu del número, entre els quals la publicació d'un poema al *Primeramà*.

Al buit és trimestral i es ven per subscripció de 80 euros (albuit@yahoo.com) –per cert, que la distribució de la llista del centenar llarg de subscriptors, amb la dada de si havien pagat o no la quota, va generar fa poc una certa polèmica-. El desembre es va presentar el número 7, una cinta amb videoart mexicà, i probablement el 8 serà el resultat d'una sèrie de tallers que Altaïó, Sales i Bauce faran a la Massana i Belles Arts de Barcelona. L'últim número serà un catàleg raonat de totes les peces i intervencions tant dins com fora d'Al buit, i es presentarà a la xarcuteria on envasen la publicació.

Resistència cultural. L'actitud resistent des de finals dels anys 70 respecte de la cultura oficial o institucional de Francesc Vidal continua manifestant-se en la darrera publicació que aquest artista ha tret: la revista d'entrevistes

Esquerp, que confecciona encarregant a l'entrevistat una entrevista feta per algú que li sigui proper. Cada número en conté onze, a creadors que treballen en disciplines tant diverses com la música, la poesia, l'arquitectura o l'art visual, "gent que treballa des de potser fa 25 anys i continua en la marginalitat, perquè no són mediàtics".

Des d'una ciutat perifèrica com és Reus, Vidal (Reus, 1957), entre el 1985 i el 1993, va editar deu números de la revista *Fenici*, que oferia un panorama ampli de l'activitat artística a Reus i voltant. La publicació anticipava el que a partir del 1996 serien les activitats culturals del Talp Club, muntat per mostrar activitats interdisciplinàries, sota l'aixopluc del qual s'inicia *Esquerp* el 2000. Per entremig, els *Monogràfics*, centrats en temes com ara l'ensenyament de l'art, la relació artista/públic i la ideologia, el darrer número del qual, tret aquest gener, aplega 88 pàgines contra el Pla Hidrològic Nacional.

Esquerp té un format de 29,7 cm x 29,7 cm, 48 pàgines en català i una separata en anglès. Vidal en treu uns 1.800 cents exemplars. El tercer va sortir abans de final d'any, amb entrevistes a resistent culturals com ara Lluís Junco-sa i Ester Xargay, i després Vidal s'ho replantejarà tot ple-gat –el Talp Club i els *Monogràfics* estan aturats.

Vidal regala les seves publicacions en presentacions públiques i a través dels seus

col·laboradors, perquè no creu que hi hagi gaire gent disposada a pagar per la cultura. Amb les distribuïdores i la publicitat no hi pot comptar –les primeres volen una periodicitat que ell no té, les segones no estan acostumades al tractament de la informació (menys lleuger) de les seves publicacions-. Així que acaba

un any més tard van treure el segon número, amb l'entrada al grup editor de Miguel Brieva, un dibuixant sevillanoma-drileny que edita des de fa un parell d'anys la seva revista, *Dinero*, i la participació destacada de Max.

El circuit de difusió de *Recto* és d'àmbit estatal. Alcázar ha viscut a Barcelona des dels

quatre anys fins que fa poc se'n va anar a Madrid i ara el número es fa des d'allà. Primer la van publicar les editorials independents UnderComic i D2ble D2sis, i quan torni a sortir, a començament de l'any que ve, l'editarà Astiberri, amb el mateix format de revista de còmic que els dos anteriors, un preu que rondarà els 3 euros i un tiratge per acabar de decidir. El canvi és perquè els seus autors encara busquen l'editorial ideal. Astiberri els ofereix diverses opcions que els vénen de gust: una distribució molt bona, cap problema amb el format, una certa facilitat per treure el número quan vulguin i, esperen, un bon tracte econòmic: no els interessa cobrar a comissió per vendes –tracte que no és inusual en el sector del còmic– com a únic sistema de pagament.

En el món del còmic s'hi fa difícil publicar, no només quan es comença sinó perquè moltes editorials tiren de traduccions de còmics estàndards i estrangers. Alcázar no creu que actualment hi hagi enlloc gaire interès pel còmic per a adults, tot i que no té ni idea de per què. Recorda que quan va començar, als primers 90, van sortir molts *fanzines* i això va ajudar que apareguessin força editorials independents disposades a apostar per nous autors. Però "com sempre, passat un temps han desaparegut moltes d'aquestes editorials i alguns autors també, cansats de la poca seriositat i els pocs diners".

El tacte d'Internet. Internet soluciona el cost d'editar i distribuir una revista alternativa. Per contra, es fa difícil poder cobrar pel que es fa. Però això no és inconvenient si un es pren la seva publicació com "una bombolla d'aire fresc", i les paraules són dels creadors d'*El Tacte Que Té*, que és pot consultar lliurement a www.eltactequete.com des del març del 2001. Els autors en fan una edició en format pdf i qui vol se la pot imprimir. Així que *El Tacte Que Té* té el tacte que el lector vol.

Els creadors d'aquesta revista cultural es coneixen de la Facultat de Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona. Alguns han publicat en antologies de joves poetes i la majoria fan traduccions. Són una dotzena llarga i xerro amb Mariona Masgrau, Marina Espasa i Cesc Martínez, que expliquen que el disseny web és de Jordi Sabaté però a la revista tothom hi fa de tot, que han fet les primeres traduccions en català de diversos autors, i que amb els diners del premi Lletra de literatura catalana a Internet que els va donar l'any passat la UOC i la Fundació Prudenci Bertrana –pel seu atreviment conceptual i el seu atractiu visual–, van muntar una festa i van fer uns CDs recopilatoris.

Últimament *El Tacte Que Té* ha sortit de manera monogràfica: música, teatre... El plaer, però, porta més feina, i per això a partir del número 15 és trimestral. "Per tenir més temps per valorar les coses". En aquest darrer número hi ha, entre altres propostes, una entrevista al catedràtic Jordi Castellanos sobre la cultura i la societat catalana actuals, dos poemes d'Anise Koltz en francès i traduïts al català, llengua en què la fundadora de l'Académie Européenne de Poésie no tenia res publicat, i uns fragments també traduïts al català de *L'Emisari*, una obra del jove italià resident a Barcelona Paolo Gravela que narra dues desaparicions a l'Edat Mitjana. A la portada hi ha la frase mínima de Carles Gilabert, que en aquest cas és: "No tots els músics prenen les mateixes postres".

UNA DE LES IL·LUSTRACIONS DE 'GARABATTAGE'

depenent de les subvencions, i aquesta és la veritable font dels problemes, "perquè depens de la Generalitat, de l'Ajuntament, i sempre puntualment. Cada vegada que canvien un regidor tornes a estar en la corda fluixa i així no es pot treballar", es lamenta.

Obsessió pel còmic. *Recto* és una revista centrada en la historieta sense connotacions ni gaire artístiques ni gaire polítiques, amb un contingut tan inquietant com el seu títol. El primer número va sortir l'abril del 2002, per iniciativa de Paco Alcázar, que és un dibuixant de còmics que es pren la seva estona per escriure els guions i porta més de deu anys passejant les seves obsessions per multitud de *fanzines*, i Miguel B. Núñez. Núñez, un il·lustrador professional de Madrid que ha publicat en els darrers cinc anys àlbums com ara *M*, *El último hombre* i *Stroszek*. Van comptar amb alguns col·laboradors i

ALTRES PUBLICACIONS SUBMERGIDES

La + Bella

● Un cop a l'any i des de Madrid, l'historietista Juanjo el Rápido, el pintor Pepe Murciego i el fotògraf Diego Ortiz la treuen al carrer amb un disseny exquisit.

Olla Express

● Minilibres artesanals col·locats dins capsetes de cartró per Eli Gras i Antoine Manent (www.laollaexpress.org).

Verge Peluda

● Revista de pèl i lletra: de moment ha sortit el número 1 i mig, perquè Dolors Miquel, poeta, s'hi va gastar tots els estalvis.

La Última Canana de Pancho Villa

● El seu creador, J. Rodríguez de Mérida, encarrega cada vegada el número a un autor diferent.

Ecos de Sociedad

● Un *fanzine* de mides i volum considerables, amb comentaris i retalls personalitzats per a cada receptor.

ON TROBAR-LES

Barcelona: Freaks (Ali Bei, 8), Laie CCCB (Montalegre 5) i Loring Art (Gravina, 8).

Girona: Llibreria 22 (Hortes, 22).

Mataró: Llibreria Robafaves de Mataró (Nou, 9).

Ja al quiosc Lletres 7

Informació i crítica de llibres en català

Per a subscripcions truqueu al 93 415 34 10,

envieu la butlleta que trobareu a la revista

o bé visiteu el punt d'atenció al subscriptor: C. de la Canuda, 6, de Barcelona (Edifici de l'Ateneu)